

Investerings en democratie

Is het te veel gezegd om te beweren dat grote stedelijke investeringsplannen en gemeentelijke democratie elkaar maar moeilijk verdragen? De opkomst en het succes van de 'Leefbare' stromingen bij de gemeenteraadsverkiezingen zijn niet goed denkbaar zonder het ongenoegen en het verzet tegen de grote investeringen van gemeentebesturen in de stedelijke vernieuwing. Vooral als het gaat om reconstructies in of aan de rand van binnensteden is de kans op 'oorlog' bij verkiezingen tussen Leefbaren en traditionele partijen (met inbegrip van GroenLinks) ruim voorhanden. Voordeel daarvan is dat zulke omvangrijke plannen gepolitiseerd raken en kiezers de mogelijkheid bieden zich uit te spreken. Utrecht gaat nog een stap verder door zijn vernieuwde centrumplan te onderwerpen aan een referendum, zoals eerder in Groningen is gebeurd met de reconstructie van de markt. Niets aan de hand, zou men dus zeggen.

Toch ligt het probleem wel iets ingewikkelder. In de eerste plaats is het niet voor het eerst dat de gemeentelijke democratie in botsing komt met de noodzaak van stedelijke vernieuwing en de daarbij behorende omvangrijke reconstructies. In 1990 verloren besturende coalities – de PvdA voorop – veel aanhang aan het protest tegen gemeentelijke 'megalomanie'. Want zo heten zulke voornemens dan. Het is blijkbaar onevenredig moeilijk daarvan zoveel te leren, dat herhaling kan worden voorkomen. In Utrecht (1998 en 2000), Zaanstad, Haarlem en vooral Rotterdam heeft het verzet zich opnieuw en spectaculair gemanifesteerd. Misschien niet uitsluitend tegen 'megalomanie', maar toch in belangrijke mate.

Wat daar zo lastig aan is (en tegelijkertijd begrijpelijk) is dat majeure reconstructies in het (binnen)stedelijke gebied geboden zijn: om ze voor verloedering te behoeden; om nieuwe economische en culturele mogelijkheden tot stand te brengen; om mobiliteit en bereikbaarheid in stand te houden; om zuinigheid met de uiterst schaarse stedelijke ruimte te waarborgen. Daar hoort bijvoorbeeld dikwijls hoogbouw bij; meestal voldoende aanleiding tot alarm onder de bevolking die uiterst argwanend staat tegenover hoogbouwplannen.

Voorts, laten wij wel wezen: de ervaringen met grote stedenbouwkundige ondernemingen in het verleden stemmen niet altijd tot louter vreugde. Het Utrechtse centrumplan moge veel verzet oproepen, wat het moet vervangen (Hoog Catharijne) is een gebied dat zelf de vrucht is van stedenbouwkundige ambities waar zo langzamerhand iedereen spijt als haren van op zijn hoofd heeft. Dat, terwijl de tijdgenoten er ruime hulde voor over hadden, toen Hoog Catharijne nog slechts op de tekentafel ten toon lag. Nu menen wij oprecht dat destijds de technocratie naast commerciële aspiraties al te ruim baan hebben gehad. Geen wonder, dat inwoners gesterkt zijn in hun behoefte aan behoud. Terwijl dat nu niet precies de houding is, waarmee op lange termijn de stad is gediend.

Nog een probleem. Veel reconstructievoornemens zijn sowieso al een gecompliceerde opgave, die nog ingewikkelder wordt door de noodzaak van publiek-private samenwerking, met soms 'grote partijen' rond de tafel. Die willen niet worden gestoord door voortdurende democratische verantwoording en controle. Met of zonder dualisme in het gemeentebestuur: het kost blijkbaar grote moeite zowel een resultaat van voldoende kwaliteit tot stand te brengen en tegelijk democratische legitimiteit te behouden: in de gemeenteraad (die in nieuwe verhoudingen zonder twijfel eigenwijzer gaat worden; hij moet wel) en a fortiori onder de inwoners, die zich bedolven voelen onder de bulldozers van de stedelijke vernieuwing.

Gemeentebestuurders zullen zich in de eerstkomende jaren hebben te bezinnen over een fundamenteel nieuwe communicatie met hun burgers, die het mogelijk maakt zowel de democratie recht te blijven doen als gecompliceerde opgaven in de stad tot een goed einde te brengen. Anders blijft het verwijt van 'megalomanie', hoe onterecht misschien ook, het stedelijk bestuur achtervolgen.